

TÜRK TELEKOM'UN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

(Peşkeşi!...)



Serdar KARSU - Elektrik Mühendisi

Son yılların en büyük uluslararası peşkeşi, medya tarafından kamuoyuna büyük bir zafer olarak sunuldu.

Türk Telekom'un yıllık olarak ülkeye sağladığı katma değer, (kârlılık, vergiler, yatırımlar gözönüne alındığında) 4 milyar dolar mertebesindedir.

Finansal bakımdan Türk Telekom, son 5 yılın verilerine göre, yıllık olarak 1,5 milyar dolar kâr etmektedir. Bu rakam 2004 yılı için 2,3 milyar dolardır. T. Telekom'dan özelleştirme sonrasında, basında da kamuoyuna duyurulduğu gibi, en az 20-25.000 kişi işten çıkarılacak, bu personelin büyük bölümü de devletin havuzuna(!) atılacaktır. Bu da, beher personelin devlete maliyeti 2500 YTL/ay olarak hesaplandığında, yıllık olarak 0.5 milyar dolar masraf tasarrufu (diğer bir deyişle kâr) demektir (ki, özel sektör bu rakamı daha da yukarıya çekebilir).

Ayrıca, T. Telekom yıllık olarak yaklaşık 1 milyar dolar yatırım yapmaktadır. Özelleştirme sonrasında, T. Telekom'u alan firma bu

yatırımı yapmak zorunda değildir ve öncelikle kâr amacı güdecektir. Örneğin, telekomünikasyon hizmetlerini, kâr getirmeyen kırsal kesimlerde kısıtlayıp, yalnızca kârlı gördüğü bölgelerde yatırım yapacaktır. (8 yıl önce, 10 yıllığına yapılan ve bir anlamda kısmi özelleştirme sayılabilecek Kablolü TV Gelir Paylaşımı ihalesini alan konsorsiyumlar, zorunlu olmadıkça yeni yatırımlar yapmamışlardır.) Yukarıdaki açıklamalar gözönüne alındığında, yıllık olarak en az 2 milyar dolar mertebesinde bir kârlılık ortaya çıkmaktadır. Bu miktar, yalnızca sabit hatlar içindir ve T. Telekom'un ortağı bulunduğu GSM operatörü AVEA'dan önümüzdeki yıllarda sağlayacağı gelir buraya dahil edilmemiştir. Yani, T. Telekom'un %55 hissesini 6,550 milyar dolara alacak firma grubu, T. Telekom'un yalnızca yıllık kârı ile taksitlerini ödeyebilecektir.

T. Telekomun değerinin 10-11 milyar dolar civarında olduğu da büyük bir yanıltmacadır. Basit bir hesaplamayla; Bugün, dünyadaki büyük kredi kuruluşları, reel olarak %3 mertebesinde bir faizle kredi

vermektedirler. T. Telekom'un yıllık kârı, yatırılacak finansmanın faiz getirisi olarak alındığında; aynı faiz getirisini kazanmak için gerekli olan finansman büyüklüğü, bir diğer deyişle T. Telekom'un değeri: $100 \times 1,5/3 = 50$ milyar dolardır. (Bu hesaplamada T. Telekom'un yıllık ortalama yıllık kârı 1,5 milyar dolar olarak alınmıştır.)

Bu miktar, T. Telekom'un, yalnızca kurulu sistem ve şebekelerinin yıllık getirisi göz önüne alındığında ortaya çıkan değeridir. T. Telekom'un binlerce gayri menkulü, sosyal tesisleri ve devasa büyüklükteki altyapısının mülkiyetinin değeri de ayrı bir hesaplama konusudur.

T. Telekom'un, ülke ve toplum açısından stratejik değeri ise, açıktır ki bedel ile ölçülemez..

Bir karşılaştırma olarak; Pakistan Telekom'un (PTCL) %26'sı, 2005 haziran ayında yapılan bir ihaleyle 2,6 milyar dolara satılmıştır (Radikal Gazetesi, 22.06.2005). Burada, PTCL'nin toplam değeri, 10 milyar dolara gelmektedir. Dünyanın 13. büyük sabit hat işletmecisi olan T. Tele-

kom için ise, ihale sonucunda gelinen toplam değer $6,55/0,55=11,9$ milyar dolardır.

Ancak, PTCL'nin yalnızca 5 milyon sabit hattı vardır ve yıllık kârı 500 milyon dolardır. T. Telekom'un ise, 21 milyon sabit hattı vardır ve yıllık kârı 2,7 milyar dolardır. T. Telekom'un ihale bedeli ile PTCL'nin ihale bedeli karşılaştırıldığında ve PTCL'nin T. Telekom'un yalnızca dörtte biri büyüklüğünde olduğu gözönüne alındığında, T. Telekom için ihalede gelinen bedelin, (medyada öne sürüldüğünün aksine) çok çarpıcı ölçüde düşük bir bedel olduğu görülecektir.

Sabit hatların giderek işlevinin azalacağı, haberleşmenin mobil şebekelere kaydığı, bu nedenle de önümüzdeki yıllarda T. Telekom'un değerinin ve kârının düşeceği savı ise doğruyu yansıtmamaktadır. Sabit abone hatlarına, ADSL gibi katma değerli hizmetler eklendikçe, sabit hatların sunduğu hizmet çeşitliliği ve de buna bağlı olarak getirisi artmaktadır. Ayrıca, mevcut kablo şebekesinin önemli bir bölümünü oluşturan fiber optik kablo ağları üzerinden, neredeyse sınır-

sız band genişliği üzerinden transmision (ana iletim) yapılmaktadır. GSM şebekeleri ise, bilindiği gibi, havadan yalnızca belirli bir frekans bandı üzerinden çalıştırılmaktadır. Dolayısıyla, sabit hat ve şebekeler, gerek yukarıda belirtildiği gibi frekans bandı avantajları bakımından, gerekse de (GSM teknolojisinin aksine) canlılar üzerindeki elektromagnetik dalga etkisi sorunu olmaması bakımından alternatifsiz bir durumdadır.

Diğer taraftan, sabit şebekeler, mobil şebekelerin ve internet ağlarının önemli ve ayrılmaz bir bölümünü oluşturmaktadır. GSM gibi mobil şebekeler, havadan aldıkları sinyalleri, T. Telekom'un sabit şebekeleri üzerinden diğer merkezlere iletmektedir. Dolayısıyla, T. Telekom'un transmision şebekesi, telekomünikasyon alanında (GSM, internet vb sektörlerde) işletmecilik yapan tüm kuruluşlar tarafından ortaklaşa kullanılmaktadır. T. Telekom, başta GSM işletmecilerinden olmak üzere, bu kullanımdan dolayı da gelir sağlamaktadır. Aynı şekilde, ileriki yıllarda da mobil şebeke işletmecilerinin gelirlerinin önemli bir

bölümü, bu şebekelere transmision ortamı sağlayan T. Telekom'a aktarılacaktır.

T. Telekom'un; binlerce binası, sosyal tesisleri, diğer mal varlıkları ve de 5 yıllık taksitlendirme sonrasında sağlanacak kârlar ise, ayrı bir değerlendirme ve peşkeş konusudur. Özelleştirme ihalesi öncesinde, T. Telekom'un (altyapılar hariç, en az 4-5 milyar doları bulduğu savlanan) gayri menkullerinin envanteri çıkarılmamış yada bu envanter kamuoyundan gizlenmiştir.

T. Telekom özelleştirilmesi kapsamına; binlerce gayri menkulünün yanısıra, köylerden metropollere kadar, onlarca yılda inşa edilmiş ve hemen her caddenin ve sokağın altında bulunan altyapılar da dahil edilmiştir. Hem T. Telekom'un gayri menkulleri, hem de sokak ve caddelerin altındaki çok kapsamlı altyapılar, özelleştirmeyi kazanacak firmaya ilelebet satılmış olacaktır. Dolayısıyla, bu özelleştirme işlemi, yalnızca T. Telekom'un çalışan sistem ve şebekelerinin satışı değil, aynı zamanda ülke topraklarının da satışı anlamına gelmektedir.



(Telekomünikasyon Kurumu Başkanı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığının, kurumun %55 hissesini, malı ve mülkü ile sattığını ifade etmiştir./Hürriyet Gazetesi, 08.07.2005)

Özelleştirme adı altında, yabancı tekellere bu şekilde devasa büyüklükte ülke topraklarının satılması Anayasaya ne kadar uygun olduğu ise, (Anayasa Mahkemesinin yabancılara toprak satışı konusunda sınırlama getirdiği bir dönemde) ayrı bir hukuki tartışma konusudur.

T. Telekom'u alacak firma grubu, ülkemizin telekomünikasyon sektöründe tekel haline gelmektedir. Çünkü, mevcut altyapıyı ele geçirmiş olmakta ve fiiliyatta, bundan böyle kendisine sabit hatlarda (ve sabit hatların sağlayacağı pek çok katma değerli hizmetlerde) rakip olabilecek diğer kuruluşlara, isterse, hayat hakkı tanımayacak durumda olacaktır.

Bu da rekabetin fırsat eşitliği ilkesine taban tabana zıttır. Dolayısıyla, sözkonusu özelleştirme işlemi, rekabetin eşitliği ilkesine de uymamaktadır.

Rekabet Kurumu Başkanı tarafından yapılan açıklamayla (Takvim Gazetesi, 12.07.2005); Kablolu TV'nin, T. Telekom'dan ayrıştırılarak alternatif bir şebeke oluşturulduğu, böylece sabit hatlarda rekabetin sağlanabileceği ve alternatif şebekenin derhal faaliyete geçebileceği, kamuoyuna duyurulmuştur. Halbuki, Kablolu TV şebekesi yalnızca büyük şehirlerin merkezlerinde kurulmuştur ve Kablolu TV şebekesi, 1.250.000'ü mevcut abone olmak üzere, yalnızca 2.600.000 potansiyel aboneliği kapsamaktadır. Buna karşın, T. Telekom'un sabit hat şebekesi ise, (19.000.000'ü mevcut abone olmak üzere) 21.000.000'dur ve (lokal) 45.000.000 potansiyel abo-

neyi kapsamaktadır. Görüleceği gibi, Kablolu TV abone şebekesi, T. Telekom'un telefon şebekesinin yalnızca %6'sı mertebindedir. T. Telekom şebekesinin ülke genelinde ulaştığı abone potansiyelinin yalnızca %6'sına ulaşabilen bir Kablolu TV şebekesi nasıl olacaktır da, T. Telekom'un sabit telefon şebekesine alternatif olabilecektir? Kaldığı Kablolu TV şebekesi, üzerinden çift yönlü olarak data ve telefon iletişimi gerçekleştirilebilir için, mevcut haliyle her bakımdan yetersizdir. Ülke genelinde, T. Telekom şebekesi ile aynı büyüklükte ve üzerinden çift yönlü data ve telefon iletişimi sağlanabilecek bir Kablolu TV şebekesini (altyapı, kablo ağı, şehirler arası transmisyon hatları ve çeşitli teçhizat sistemleri olarak) tesis etmek, adeta T. Telekom'un mevcut altyapısının ve sistemlerinin yeniden yapılması anlamına gelirken, bu da T. Telekom'u yeniden kurmak gibi, uzun yıllar ve devasa masraflar gerektiren, olanaksız sayılabilecek bir işittir. Bu nedenle, Kablolu TV şebekesinin T. Telekom'un sabit hatlarına alternatif durumda olduğu savı gerçeği yansıtmamaktadır.

T. Telekom'un satışı sonrasında, abonelere nasıl bir ücretlendirme yönteminin uygulanacağı, hizmet kriterlerinin ne olduğu, özelleştirme ihalesini alacak firmanın yeni teknolojiler getirmesi gibi konularındaki yaptırımların ne olacağı gibi pek çok önemli ayrıntı belirsizdir.

T. Telekom'u satın alacak firma grubunun; aşırı ücretlendirme, abonelere kötü hizmet verme, gerekli yatırımları yapmama, teknolojilerini geliştirmeme gibi tercihleri ya da sorunları ortaya çıktığında, hangi önlemlerin nasıl alınacağını ve kamunun böyle durumlardaki yaptırımının ne olacağını yanıtları belirsizdir.

(Bu gibi sorunların çözümü, yoksa ileride uluslararası tahkim kurullarına mı havale edilecektir?)

(Sözleşme Taslağında, hizmet yaptırımı ve ücretlendirme için muğlak ifadeler kullanılmıştır. Örnekler./Cumhuriyet Gazetesi, 11.07.2005)

Bireylerin hak ve özgürlükleri, haberleşme gizliliği kavramını da içermektedir. Özel sektörün ve hatta yabancı tekellerin eline geçmiş olan haberleşme sektöründe, bireylerin haberleşme özgürlüklerinin ve haberleşme gizliliklerinin teminatı nerede kalmaktadır? Bu teminat nasıl sağlanacaktır?

Ayrıca, 2005 yılında çıkarılan bir kararname ile, bütün vatandaşların kimlik bilgilerini kapsayacak olan e-devlet portalının teknik altyapısının kurulması işlevinin görev ve sorumluluğu T. Telekom'a verilmiştir. Tüm vatandaşların, güncel ve detaylı (kimlik, vergi dairesi vb.) bilgilerini kapsayacak olan böylesine önemli bir veri tabanının, özel sektörün ve yabancılara ellerine bırakılması ne derecede doğrudur?

Yine, Milli Eğitim Bakanlığı ile T. Telekom'un hazırladığı bir protokolle, eğitim müfredatı, T. Telekom'ca kurulacak bir internet ve bilişim altyapısı üzerinden okullara sağlanacaktır. Genç beyinlere verilecek eğitim ve öğretim programlarının tüm detay bilgilerini içeren veri tabanlarının yabancılara ellerine teslim edilmesinin, ne derecede doğru olduğu da ayrıca yanıtlanması gereken bir sorudur.

Ülkenin kamu kurum ve kuruluşlarının haberleşmelerinin gizliliği, bu özelleştirmeyle artık yabancı tekellerin keyfiyetine kalmış olacaktır. Örneğin, ülke güvenliğini ilgilendiren çok önemli durumlarda, yabancılara nasıl ve hangi davranışlar içerisinde olabileceğini kim, nasıl bilebilecektir?

Dolayısıyla, gerek bireylerin hak ve özgürlükleri bakımından, gerekse kamu kuruluşlarının haberleşme güvencesi bakımından stratejik bir önemde olan Türkiye'nin telekomünikasyon ortamı; haberleşmenin gizliliği ve güvenlik konularında herhangi bir ciddi önlem alınmaksızın, yabancılara peşkeş çekilmektedir.

T. Telekom'un satış sürecinde; ülkenin sabit şebeke ve hatlarının stratejik olmadığı ve stratejik olan haberleşme ortamının ise, özelleştirme kapsamı haricinde tutulan uydu sistemleri olduğu şeklinde kamuoyunu yanıltıcı propagandalar yapılmıştır.

Halbuki, havadan ve belirli frekans bantları üzerinden yapılan uydu haberleşmeleri, yüksek teknolojilerle çözümlenip dinlenilebilir ya da bozucu sinyal etkileşimleriyle (interferans) sabote edilip devre dışı bırakılabilirler. Dışarıdan etkilere açık ve yalnızca belirli noktalardaki istasyonlardan uza-ya çıkış yapmakta olan ve de teknolojik olarak dışa bağımlı olan uydu haberleşme sistemlerinin ne kadar stratejik olduğu tartışmalıdır. Kaldı ki, uydu merkezlerinden alınan sinyaller, (özelleştirme sürecindeki) T. Telekom'un fiber optik kablolu iletişim şebekeleriyle diğer merkezlere iletilmektedir.

T. Telekom'un, ülkenin hemen her yerini ağ şeklinde kaplayan transmision hatları ve sistemleri ise, hem kendi içinde (ulusal ve uluslararası olarak) alternatifli olmaları ve hem de fiberoptik kablolar üzerinden kapalı ortamda sinyal taşıma özellikleriyle, ülke ve toplum için hiç kuşkusuz stratejik önemdedir.

Gelişmiş ülkeler, kendi telekom kuruluşlarını bu şekilde blok olarak satmamaktadırlar. Almanya, İngiltere, İtalya, İspanya, Hollanda, Avusturya, İsveç, İsviçre, Belçika gibi ülkelerin telekom kuruluşlarının mülkiyeti, kamuya ve bir bölümü de halka arz edilmiş hisselerle aittir.



Blok satışlar, dünyada genellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde yapılmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde telekom sistemlerinin ve teknolojisinin korunmasına ve gizliliğine o derecede önem verilirki, bu ülkelerin telekom kuruluşlarına giden heyetler bilirler, telekom tesisleri gezilirken fotoğraf makinası taşınmasına bile izin verilmez.

T. Telekom, yalnızca istihdam ettiği işgücüyü değil, aynı zamanda kendisine mal ve hizmet sağlayan irili ufaklı yüzlerce kuruluşta çalışan binlerce insanın işlerinin devamı için de ayrı bir önemdedir.

Özelleştirme sonrasında, yabancı tekellerin T. Telekom'un gereksinimi olan mal ve hizmetleri, ağırlıklı olarak yabancı ülkelere ya da kendi yurtdışı ortaklarından sağlamaları durumunda (ki bunun pek çok örneği vardır), bu sektörlerde istihdam edilmiş olan insanlarımızın işsiz kalması gibi bir diğer önemli sorun da ortaya çıkacaktır.

Ayrıca böyle bir durumda, kârlarını kendi dış ortaklarına transfer etmiş olacaklar ve buna bağlı olarak T. Telekom'un kârlılığı ve ödediği vergi miktarı da azaltılmış olacaktır.

Onbinlerce kişi işten çıkarılacaktır.. Cumhuriyet döneminin birikimiyle kurulmuş, Türkiye ekonomisine en büyük katkıyı sağlayan, kurumlar vergisi sıralamasında 1. sırada bulunan bir kamu kuruluşu ve bu kuruluşun devasa altyapısı, ülkenin yalnızca birkaç aylık cari bütçe açığını kapama bedeli karşılığında, yabancı tekellere IMF'nin talimatları doğrultusunda satılacaktır. Haberleşme gizliliği güvencesi ve ülke güvenliği ise hiçe sayılacaktır. Ve bütün bunlar olup biterken, birkaç meslek örgütü ve birkaç duyarlı gazete dışında, büyük medya kartelleri olup bitene alkış tutmaktadır.